

WYNIKI PRÓB DZIELNOŚCI KLACZY KONI RAS SZLACZETNYCH PRZEPROWADZONCH W WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM W LATACH 2002–2007

Magdalena Drewka

Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy

Streszczenie. Badaniami objęto 170 klaczy ras szlachejnych, w wieku od 3 do 11 lat, zarejestrowanych w Kujawsko-Pomorskim Związku Hodowców Koni. Poddano je ocenie podczas Prób Dzielności Klaczy Koni Ras Szlachejnych w latach 2002–2007, a uzyskane oceny punktowe przyjęto jako źródło danych. Stwierdzono duży wpływ wieku na uzyskanie wyższych not podczas prób dzielności. Wykazano, iż z wiekiem klacze ras szlachejnych uzyskiwały w chodach podstawowych wyższe noty podczas prób dzielności, a oszacowane współczynniki korelacji rangowej mieściły się w przedziale od 0.790** do 0.867**. Nieco niższa zgodność uszeregowania wystąpiła natomiast między jezdnością a skokami luzem oraz chodami a skokami luzem.

Słowa kluczowe: klacze, korelacje, ocena, próby dzielności

WSTĘP

Próby dzielności dla klaczy cieszą się coraz większym zainteresowaniem wśród hodowców i właścicieli koni. Celem próby jest określenie predyspozycji poszczególnych klaczy do określonego kierunku użytkowania i wyłonienia uzdolnień w danej dziedzinie sportowej. Dotychczas przeprowadzane były one tylko w formie polowej, obecne przepisy regulujące dofinansowanie dla właścicieli klaczy powodują, iż organizowane stacjonarne próby użytkowości są równie popularne. Próby dzielności dają możliwość obiektywnej oceny użytkowości i charakteru klaczy. Są jednym z podstawowych czynników dostarczających danych na temat materiału hodowlanego i pierwszą oceną użytkowości klaczy hodowlanych, selekcyjonowanych do wyczynowego sportu jeździeckiego. Jest to bardzo ważny element selekcji.

W Polsce dotychczas przeprowadzano selekcję klaczy na podstawie pokroju, co jak wiadomo jest zawodne ze względu na niskie wartości wskaźnika odziedziczalności dla większości cech budowy [Pietrzak 2005].

Adres do korespondencji – Corresponding author: mgr inż. Magdalena Drewka, Zakład Hodowli Koni i Zwierząt Futerkowych, Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy, ul. Mazowiecka 28, 85-084 Bydgoszcz, e-mail: domieszka@op.pl

Podstawowym wskaźnikiem wykorzystywanym w selekcji koni hodowlanych jest wartość hodowlana, która wskazuje czy i w jakim stopniu dany osobnik może przekazywać interesujące nas cechy na potomstwo [Polak 2004]. W Polsce ocenie wartości hodowlanej poddawane były jak dotąd tylko ogiery. Hodowla oparta tylko na ocenie wartości użytkowej ogierów nie daje możliwości uzyskania szybkiego postępu hodowlanego, dlatego próby dzielności dla klaczy powinny jak najszybciej stać się obligatoryjne [Geringer, Kielbasiewicz 2004].

Celem pracy jest przedstawienie wyników prób dzielności klaczy ras szlachejnych, które zostały przeprowadzone w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2002–2007.

MATERIAŁ I METODY

Badaniami objęto 170 klaczy ras szlachejnych, w wieku od 3 do 11 lat, zarejestrowanych w Kujawsko-Pomorskim Związku Hodowców Koni. Poddano je ocenie podczas prób dzielności klaczy koni ras szlachejnych w latach 2002–2007, a uzyskane oceny punktowe przyjęto jako źródło danych.

Analizowaną populację podzielono w zależności od wieku klaczy poddawanych próbom dzielności na 4 grupy: 3-letnie (34 osobniki), 4-letnie (55 osobników), 5-letnie (31 osobników), >5-letnie (50 osobników). Łącznie oceniono 170 osobników pod względem 5 cech użytkowych: skoki luzem, stęp, kłus, galop, jezdność. Wyznaczono miary położenia i zmienności dla cech jakościowych, a także wzajemne zależności między badanymi cechami u analizowanej grupy klaczy z użyciem testów nieparametrycznych opartych na medianie i korelacji Rang (Spearmana) [Stat Soft Statistica 7.0 EN].

WYNIKI I DISKUSJA

Przedstawione wyniki prób dzielności (tab. 1) wskazują, że najwyższą średnią ocenę uzyskały klacze za skoki luzem (7.37 pkt) przy współczynniku zmienności ok. 5%. Najniższą ocenę uzyskały natomiast za jezdność (6.87 pkt). Wystąpiła tu jednak największa zmienność tej cechy (6.71%).

Klacje cztero- i pięcioletnie uzyskały najwyższe średnie we wszystkich cechach (rys. 1.) przy maksymalnej liczbie punktów ok. 10 pkt. Oszacowana wartość Q2 (mediana) dla badanej populacji klaczy miała wartość na ogół 7 pkt.

Podczas oceny klaczy w woj. kujawsko-pomorskim wyłoniła się grupa koni o dość wyrównanych wysokich walorach użytkowych (tab. 1, rys. 1), gdzie wartość badanych cech oszacowana z kwartyli (Q1 i Q3) mieściła się w przedziale od 5.50 do 8.00 pkt, a współczynnik zmienności tych cech, w zależności od badanej cechy, był na stosunkowo niskim poziomie (od 2–8 %).

Obserwowane w ostatnich latach rosnące zapotrzebowanie na dobre konie sportowe [Geringer, Kielbasiewicz. 2004, Pietrzak i in. 2004] i rekreacyjne [Kubacki i in. 2008], stawia przed hodowcami coraz trudniejsze zadania.

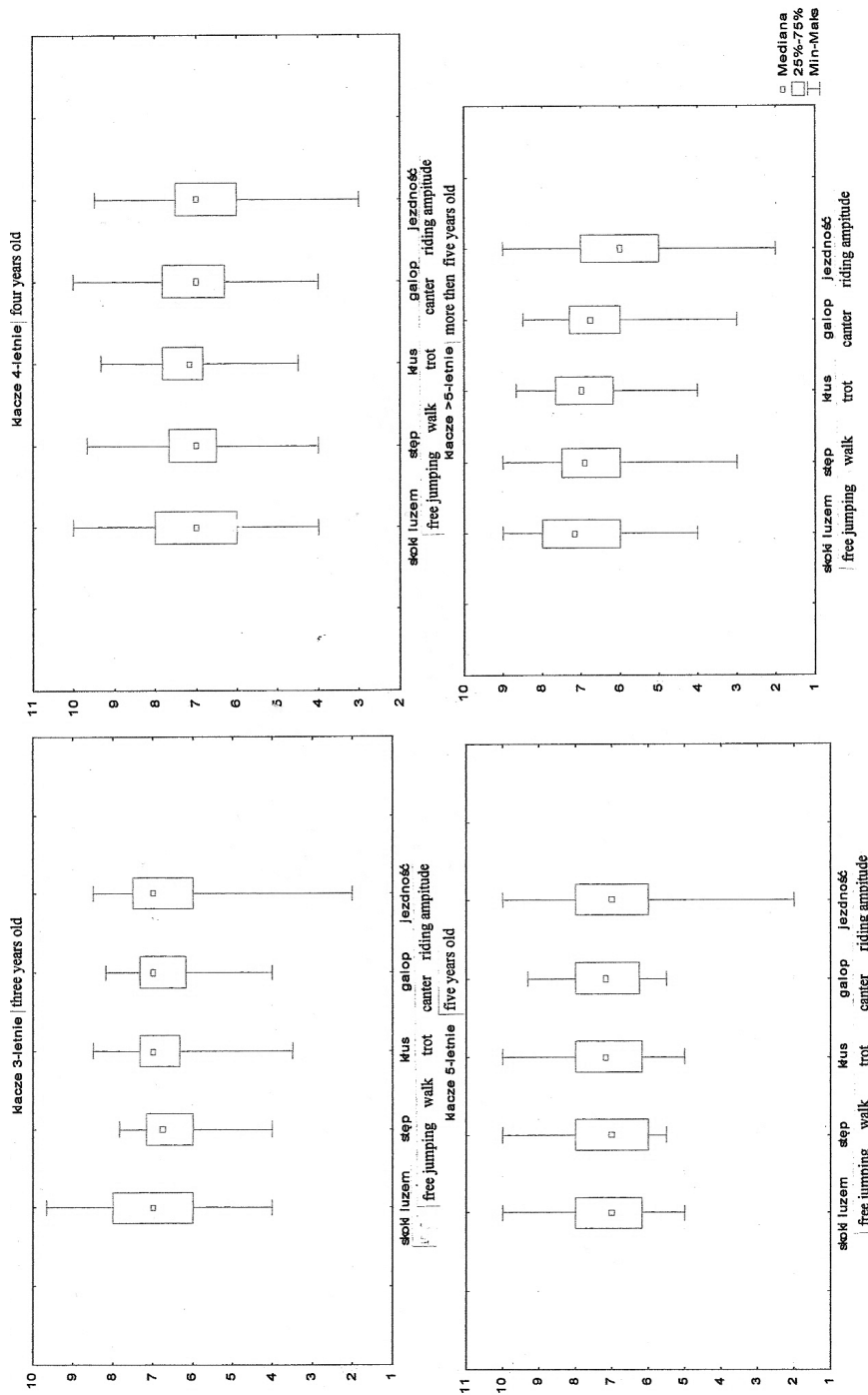
Poszukiwane konie powinny charakteryzować się przede wszystkim wysoką użytkowością [Kaproń i in. 2005], która przekazywana będzie na następne pokolenie.

Cechy dotyczące budowy anatomicznej koni nie zostają całkowicie pominięte, ale podlegają ocenie poprzez bezpośredni wpływ na jakość i wydajność wszystkich chodów,

Tabela 1. Charakterystyka populacji klaczy z województwa kujawsko-pomorskiego ocenionych podczas prób dzielności w latach 2002–2007 z uwzględnieniem struktury wiekowej

Table 1. Mares population characteristics of kujawsko-pomorskie province tested during pluck trial in years 2002–2007 subject age structure

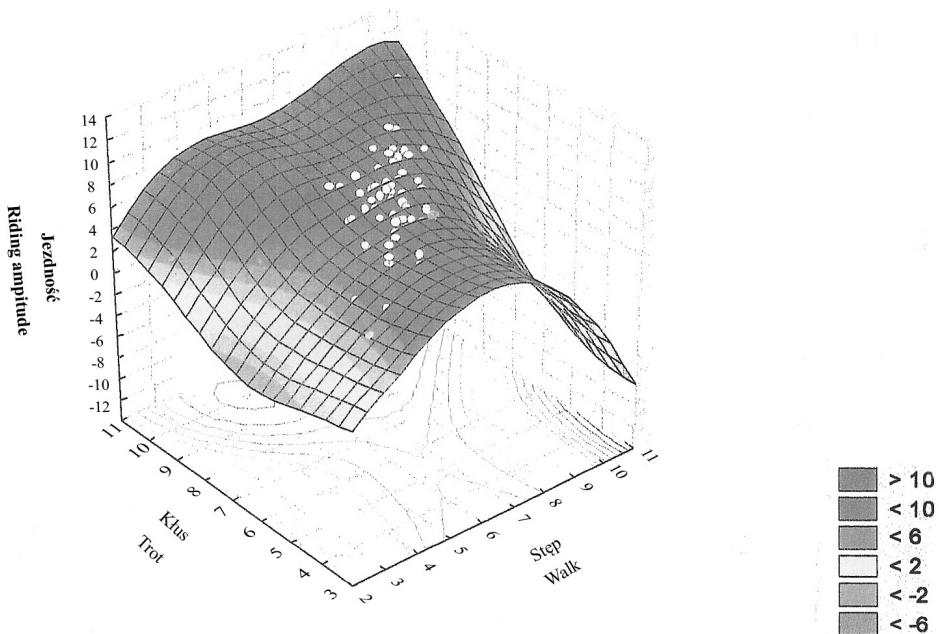
Badane cechy Tested trait	Miary statystyczne Statistic degree									
	Wiek Age	n	X	Mediana (Q2)	Min	Max	Q1	Q3	Sx	Vx
Skoki luzem Loosen jumps	3	34	7,13	7,00	4,00	9,67	6,00	8,00	2,31	5,35
	4	55	7,46	7,00	4,00	10,00	6,00	8,00	2,53	6,43
	5	31	7,33	7,00	5,00	10,00	6,17	8,00	1,98	3,92
	>5	50	7,32	7,17	4,00	9,00	6,00	8,00	1,98	3,94
Łącznie dla badanej populacji Tested all population		170	7,37	7,00	4,00	10,00	6,00	8,00	2,23	4,98
Stęp Walk	3	34	6,76	7,00	4,00	9,67	6,00	7,17	1,39	1,94
	4	55	7,30	7,00	4,00	10,00	6,50	7,67	1,93	3,75
	5	31	7,31	7,00	5,00	10,00	6,00	8,00	2,11	4,45
	>5	50	6,94	7,17	4,00	9,00	6,00	7,50	1,86	3,48
Łącznie dla badanej populacji Tested all population		170	7,10	7,00	4,00	10,00	6,00	7,50	1,88	3,55
Kłus Trot	3	34	6,96	7,00	3,50	8,50	6,33	7,33	1,53	2,35
	4	55	7,41	7,17	4,50	9,33	6,83	7,83	1,73	3,02
	5	31	7,52	7,17	5,00	10,00	6,17	8,00	2,25	5,09
	>5	50	7,10	7,00	4,00	8,67	6,17	7,67	1,72	2,97
Łącznie dla badanej populacji Tested all population		170	7,24	7,00	3,50	10,00	6,33	7,67	1,82	3,34
Galop Gallop	3	34	6,93	7,00	4,00	8,17	6,17	7,33	1,54	2,38
	4	55	7,36	7,00	4,00	10,00	6,30	7,83	1,99	3,99
	5	31	7,47	7,17	5,50	9,30	6,25	8,00	1,93	3,73
	>5	50	6,91	6,75	3,00	8,50	6,00	7,30	1,81	3,27
Łącznie dla badanej populacji Tested all population		170	7,18	7,00	3,00	10,00	6,17	7,67	1,88	3,55
Jezdność Riding	3	34	6,93	7,00	2,00	8,50	6,00	7,50	1,96	3,87
	4	55	7,01	7,00	3,00	9,50	6,00	7,50	2,54	6,49
	5	31	7,12	7,00	2,00	10,00	6,00	8,00	2,86	8,19
	>5	50	6,49	6,00	2,00	9,00	5,00	7,00	2,77	7,69
Łącznie dla badanej populacji Tested all population		170	6,87	7,00	2,00	10,00	5,50	7,50	2,59	6,71

Rys. 1. Zakres jakościowej wartości ocen poszczególnych cech: skoki luzem, stęp, kłus, galop, jeźdźność z uwzględnieniem wieku kiaczy
 Fig. 1. The scope of quality value evolution of particular traits: free jumping, walk, trot, canter, riding aptitude, subject to the age of mares.

a także zdolność i styl skoków [Kulisiewicz 1998]. W ramach unowocześnienia polskiej hodowli koni, należy przekształcić system oceny pokroju. Należałoby zwrócić większą uwagę na użytkowe walory budowy ciała koni, wydajność i jakość poszczególnych chodów. Wskazane jest poszukiwanie związków pomiędzy parametrami biometrycznymi a wydolnością ruchową koni [Kaproń i in. 2005].

Przy charakterystyce analizowanej grupy koni z uwzględnieniem struktury wiekowej zaobserwowano, iż wyższe oceny uzyskiwały klacze cztero- i pięcioletnie (tab. 1, rys. 1). Obniżenie wartości takich cech jak jezdność czy efektywność galopu rysuje się u koni młodych trzyletnich oraz u klaczy powyżej 5 roku życia. Natomiast w całej badanej populacji jakość chodów, szczególnie ich efektywność, rytmiczność i harmonia wpływają znacząco na uzyskiwanie wyższych not podczas oceny cechy **jezdność** (rys. 2).

Rys.2. Współzależny wpływ chodów podstawowych: stęp, kłus na rozrzut wartości cechy jezdność
Fig.2. The correlating influence of basic gaits: walk, trot on the scattering of value of riding amplitude

W tabeli 2 przedstawiono współczynnik korelacji rangowych między poszczególnymi chodami oraz jezdnością i wiekiem klaczy. Najwyższa zgodność uszeregowania wystąpiła między stępem, kłusem i galopem (od 0.790** do 0.867**). Na uwagę zasługuje stosunkowo wysoka korelacja rangowa między umiejętnością współpracy z jeźdźcem (tzw. jezdnością) a poszczególnymi rodzajami chodów (od 0.558** do 0.650**).

Również na dość wysokim (statystycznie istotnym) poziomie otrzymano wartość współczynnika korelacji rangowej między cechą **skoki luzem** a chodami (ok. 0.480**–0,490**) i jezdnością (0.516**).

Osiągnięcie dojrzałości somatycznej, odpowiednie wykształcenie mięśni, ścięgien układu kostnego, dodatnio wpływa na uzyskiwanie wyższych ocen podczas próby.

Z wiekiem związany bezpośrednio wyższy poziom wyszkolenia zarówno w aspekcie kondycyjnym jak i behawioralnym. Cecha **jezdność** zawiera przecież w sobie zarówno efektywność i prawidłowość ruchu zwierzęcia jak i umiejętność reakcji na bodźce wydawane przez jeźdźca [Polak 2004].

Tabela 2. Współczynnik korelacji rangowej między cechami w obrębie badanej populacji klaczy

Table 2. Rank correlation among the traits in the investigated population of mares

Cechy Trait	Wiek Age	Skoki luzem Free-jumping	Śtep Walk	Kłus Trot	Galop Gallop	Jezdność Riding
Wiek Age	-	-	-	-	-	-0,107**
Skoki luzem Free-jumping	-	-	0,484**	0,490**	0,480**	0,516**
Śtep Walk	-	0,484**	-	0,795**	0,790**	0,558**
Kłus Trot	-	0,490**	0,796**	-	0,867**	0,650**
Galop Gallop	-	0,480**	0,790**	0,867**	-	0,649**
Jezdność Riding	-0.107**	0,516**	0,558**	0,650**	0,649**	-

** Wysoko istotne statystycznie (p=0,01), ** Highly significant of p=0.01.

Wymogi nowoczesnej hodowli koni w zasadzie zaprzeczają możliwości wszechstronnego doskonalenia przydatności użytkowej koni. Stawiane są wysokie wymagania w zakresie wyczynowych predyspozycji koni, dlatego należałoby je doskonalić w kierunku wyspecjalizowanym do określonych dyscyplin (do każdej oddzielnie) [Wiszwaty 2002].

PODSUMOWANIE

Z wiekiem klacze ras szlachejnych uzyskiwały w chodach podstawowych wyższe noty podczas prób dzielności przy stosunkowo niskim współczynniku zmienności. Jedynie cecha jezdność charakteryzowała się wyższym współczynnikiem zmienności (od ok. 3.87 do 8.19%).

Oszacowane współczynniki korelacji rangowej między chodami podstawowymi mieściły się w przedziale od 0.790** do 0.867**. Nieco niższa zgodność uszeregowania wystąpiła między jezdnością a skokami luzem i chodami u klaczy. Daje to możliwość doskonalenia cech użytkowych i osiągnięcia w niedługim czasie koni o prawidłowej dynamice i motoryce ruchu, predysponowanych zarówno do poszczególnych dyscyplin sportowych jak i rekreacji.

PIŚMIENNICTWO

- Geringer H., Kielbasiewicz A., 2004. Ocena wartości hodowlanej ogierów na podstawie wartości użytkowej ich potomstwa startującego w krajowych zawodach WKKW w latach 1992-2002. *Zesz. Nauk. Prz. Hod.* 72 (5), 17–25.
- Kaproń M., Janczarek J., Suska A., Marchel I., 2005. Próba oceny współzależności między dwoma systemami bonitacji pokroju ogierów półkrwi a wskaźnikami ich wydolności ruchowej. *Zesz. Nauk. PTZ. Warszawa* 1 (1), 27–43.
- Kubacki S., Lewandowski J., Drewka M., Gulda D., 2008. Analiza wyników uzyskanych podczas pokazów młodych koni w woj. kujawsko-pomorskim w latach 2005-2007. *Pr. Komis. Nauk Rol. Biol. BTN, Seria B* 64, 55–61
- Kulisiewicz Z., 1998. BLUP – teoria, historia, zastosowanie. *Pr. i Mater. Zootech.* 53, 7–20.
- Pietrzak S., 2005. Hodowla i produkcja koni sportowych w Europie. *Prz. Hod.* 1, 23–27.
- Pietrzak S., Bekiesz D., Cuber A., 2004. Określenie wartości użytkowej różnych ras koni w poszczególnych dyscyplinach krajowego sportu jeździeckiego w latach 2001-2002. *Zesz. Nauk. Prz. Hod.* 72 (5), 75–84.
- Polak G., 2004. Metody oceny predyspozycji wierzchowych koni półkrwi w Niemczech i we Francji Cz. I System niemiecki. *Prz. Hod.* 1, 19–22.
- Stat Soft Statistica 7.0 EN.
- Wiszwaty K., 2002. Francuska droga do sukcesu. *Koń Pol.* 12, 56–59.

THE RESULTS OF BRAVERY TEST OF MARES OF THE NOBLE BREED HORSES CARRIED OUT IN KUJAWY-POMERANIA PROVINCE IN YEARS 2002–2007

Summary. The research concerned 170 mares of the noble breed of the age of 3–11 year-old registered in Kujawy-Pomerania province Horse Breeder's Association. These mares were the subject of the evaluation of the bravery test of the noble breed of horses in years 2002–2007 and the point evaluation was the source of the data. It has been proved influence of the age on the final notes during the bravery test. It has been shown that older mares of the noble breeds obtained higher points during the bravery test and the worked out rank correlation coefficient ranged between 0.90** to 0.867**. Slightly lower agreement of rank occurred between riding and free-jumps and between gaints and free-jumps.

Key words: bravery, correlations, mares, test of horses

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 13.11.2008